

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Εθνικόν και Καποδιστριακόν
Πανεπιστήμιον Αθηνών

Ιστορία της Μουσικής

Ενότητα 3: Η Κλασική Περίοδος

Νικόλαος Μαλιάρας

Φιλοσοφική Σχολή

Τμήμα Μουσικών Σπουδών

Ο όρος «κλασικός»

- Πρότυπο
 - Αλήθειας
 - Τελειότητας
 - Ωραιότητας
 - Μέτρου
 - Ισορροπίας
 - Απλότητας

Τα χρονικά όρια

- 1781
 - Haydn, κουαρτέτα ορ. 33 – σε εντελώς νέο ύφος (έναντι της προκλασικής αιθητικής)
 - Μίξη του *stile galante* και του *Sturm und Drang*
 - Mozart, οριστική εγκατάσταση στη Βιέννη – λειτουργεί ως ανεξάρτητος καλλιτέχνης
- 1827
 - Έτος θανάτου του Beethoven

Χαρακτηριστικά του Κλασικού Ύφους - 1

- Δράση και δραματικότητα - αίσθηση θεατρικότητας
- Ζωντανά, πραγματικά και εναλλασσόμενα συναισθήματα
- Οι αντιθέσεις και η ισορροπία τους
- Η έκπληξη και το απρόσμενο
- Επιδιώκεται συνειδητά η ισορροπία μεταξύ φόρμας και περιεχομένου

Χαρακτηριστικά του Κλασικού Ύφους - 2

- Η αίσθηση του ακριβούς, ξεκάθαρα, αυτονόητου
- Έλλειψη του λόγιου ή του επιτηδευμένου
- Απλότητα και ταυτόχρονα ωριμότητα
- Οικονομία των μέσων
- Η μελωδία απορρέει από την αρμονία και αντίστροφα
- Ασυνέχεια της μουσικής

Χαρακτηριστικά του Κλασικού Ύφους - 3

- Φραστική δομή πιο πολύπλοκη
 - Με κρυφές εντάσεις που καταλύουν τα εσωτερικά όρια των κανονικών τετραμέτρων
 - Εκλέπτυνση των φράσεων
- Αρμονία γεμάτη απρόσμενες μεταβάσεις
- Μετρική δομή που υπερβαίνει τα ισχυρά και τα ασθενή του μέτρου

Χαρακτηριστικά του Κλασικού Ύφους - 4

- Ο ρυθμός ως το πιο αναγνωρίσιμο στοιχείο
 - Η ρυθμική προσωπικότητα των μοτίβων
- Θέματα που σχηματίζονται από μικρά χαρακτηριστικά μοτίβα
 - Παραμένουν πάντα αναγνωρίσιμα
 - Κυρίως μέσω της ρυθμικής τους προσωπικότητας
 - Αντιπροσωπεύουν παντού το θέμα

Αρχή των αντιθέσεων

- Αντιθέσεις
 - δυναμικές
 - ρυθμικές - μετρικές
 - θεματικές - μοτιβικές
 - μελωδικές
 - αρμονικές - τονικές
 - μορφολογικές
 - υφολογικές κ.α.

Μozart, Κουαρτέτο εγχόρδων KV 465 σε ντο μείζονα (των

- Πλούσια και απρόσμενη αρμονική γλώσσα
- Δυναμικές αντιθέσεις

Haydn, Συμφωνία αρ. 88 σε σολ μείζονα, finale (allegro con spirito)

- Χαρακτηριστικά μοτίβα
- Μοτιβική επεξεργασία με απομονώσεις μοτίβων και αλλαγές μετρικής θέσης και κατεύθυνσης
- Απρόσμενες παύσεις (ασυνέχεια)
- Εκπλήξεις
- Κατάλυση της φραστικής κανονικότητας
- Άλματα από τη μια δομή στην άλλη χωρίς προετοιμασία

Οι τρεις κλασικοί

- Τα χαρακτηριστικά συμπυκνώνονται στο έργο των τριών – Haydn, Mozart, Beethoven
 - Η δημιουργία μιας παγκόσμιας μουσικής γλώσσας
- Οι υπόλοιποι συνεχίζουν τις πρακτικές του προκλασικισμού και του ύστερου μπαρόκ, προς το ρομαντισμό
- Ο ρομαντισμός έρχεται ως αντίθεση στους κλασικούς (που προετοιμάζεται στο έργο του Beethoven)
 - αλλά ως συνέχεια των προκλασικών

Η Όπερα -1

- Επιβίωση της **Όπερας seria**
 - Μεταρρύθμιση του Gluck
 - Mozart (Ιδομενέας, Τίτος)

Η Όπερα - 2

- **Όπερα buffa**
 - Το κυρίαρχο είδος της περιόδου
 - Ύφος εύληπτο κι ευχάριστο
 - Η ατμομηχανή από το Μπαρόκ προς το νέο ύφος
- **Mozart** – η κατ' εξοχήν καινοτόμος παραγωγή του
 - Η συνεργασία με τον Lorenzo da Ponte
 - Όπερες σε ιταλική γλώσσα
 - Le Nozze di Figaro
 - Don Giovanni
 - Così fan tutte

Mozart, Don Giovanni, Comendatore
Mozart, Nozze di Figaro, Sinfonia-Duettino

Η Όπερα - 3

- Το Singspiel
 - Θεατρικός διάλογος αντί των ρετσιτατίβων
 - Θεατρικό έργο με τραγούδι
 - Επικεντρώνει στο γερμανόφωνο χώρο
 - Παραμυθένια υπόθεση – προάγγελος της γερμανικής ρομαντικής όπερας (π.χ. Weber, Der Freischütz)

Mozart, Zauberfloete, Άρια της Βασίλισσας της νύχτας (2η πράξη)

Ορατόριο και Εκκλησιαστική Μουσική

- Το Ορατόριο ακολουθεί την εξέλιξη της όπερας
 - Haydn, *Εποχές και Δημιουργία*
 - Beethoven, *Ο Χριστός στο Όρος των Ελαιών*
- Εκκλησιαστική Μουσική με ιδιαίτερα φωτεινό κι αισιόδοξο χρώμα
- Missa brevis, Missa Solemnis
 - Mozart: Λειτ. της Στέψεως, Λειτ. σε ντο ελάσσονα, Ρέκβιεμ
 - Haydn: Missa in tempore belli, Missa in angustiis, Theresienmesse, Nelsonmesse, Harmoniemesse
 - Beethoven: Missa Solemnis, Λειτουργία σε Ντο

Haydn, Missa in angustiis (Nelsonmesse), Kyrie
Mozart, Requiem, 1ο και 2ο μέρος

Οργανική μουσική – η σονάτα

- Σονάτα ως κύκλος μερών
 - Τριμερής (σόλο και ολιγομελή σχήματα)
 - Τετραμερής (ορχηστρικά και συμφωνικά σχήματα)
 - Καταγωγή από την sonata da chiesa
 - Επιβίωση του πρώτου, αργού, μέρους: η αργή εισαγωγή
 - Απαντά ως σχήμα σχεδόν σε όλα τα είδη οργανικής μουσικής (σονάτα, συμφωνία, κοντσέρτο, κουαρτέτο, τρίο κλπ)
 - Το πρώτο μέρος είναι κατά κανόνα σε «φόρμα σονάτας»

Φόρμα Σονάτας

- Στο πρώτο μέρος
 - σονάτας, συμφωνίας, κοντσέρτου (με παραλλαγές), κουαρτέτου, τρίο, σονάτας για πιάνο και βιολί κλπ
- Συχνά η φόρμα της ουβερτούρας
- Γρήγορο τέμπο

Φόρμα σονάτας, χαρακτηριστικά

- Τονική διάρθρωση:
 - Δύο τονικές περιοχές (Πρωτεύουσα και δευτερεύουσα τονικότητα)
- Θεματική διάρθρωση
 - Αρχικά μονοθεματικότητα, αργότερα και δύο θεματικές περιοχές που αντιστοιχούν στις τονικές (πρωτεύον και δευτερεύον θέμα)
- Μορφολογική διάρθρωση
 - Έκθεση (τελειώνει στην δευτερεύουσα τονικότητα),
 - Επανάκθεση (τελειώνει στην πρωτεύουσα τονικότητα),
 - Ενδιάμεσο μέρος μετατροπικό (αρχίζει και τελειώνει συνήθως στην δευτερεύουσα τονικότητα) – εξελίσσεται στην επεξεργασία
- Μοτιβική διάρθρωση
 - Μοτιβική επεξεργασία – εδώ βρίσκουν εφαρμογή όλα τα χαρακτηριστικά του κλασικού ύφους

Μουσική Δωματίου – Σονάτα - 1

- Το πρότυπο: C.Ph.E. Bach – Sturm und Drang
- 32 σονάτες για πιάνο
- Παραλλαγές (Eroica, Diabelli)

Beethoven, Mondschein presto

Μουσική Δωματίου – Σονάτα - 2

- Σονάτα για πιάνο και...
 - Βιολί
 - Mozart
 - Beethoven (10 σονάτες)
 - Βιολοντσέλο
 - Beethoven (5 σονάτες)

Beethoven, Σονάτα για πιάνο και βιολί
Σε Φα μείζονα – της άνοιξης

Μουσική Δωματίου -Κουαρτέτο

- Το είδος που ενσαρκώνει καλύτερα το κλασικό πνεύμα
- Απόγονος της Τριο-σονάτας
- Ασχολήθηκαν μ' αυτό σοβαρά και οι τρεις κλασικοί
 - Haydn, περισσότερα από 80, βλ. ορ. 33
 - Mozart, ορισμένα αφιερώνονται στον Haydn
 - Beethoven, 16 κουαρτέτα που διατρέχουν όλη τη δημιουργία του

Η Συμφωνία – Haydn, Mozart

- Ο Πατέρας της Συμφωνίας
- Αργή εισαγωγή
- Μοτιβική ή θεματική επεξεργασία
- 104 Συμφωνίες, αρκετές σε 3 μέρη
 - 6 των Παρισίων
 - 12 του Λονδίνου
- Mozart
 - 41 συμφωνίες, ορισμένες σε 3 μέρη

Haydn, συμφωνία αρ. 104, Ρε Μείζ., 1ο μέρος (Με αργή εισαγωγή)

Η Συμφωνία -Beethoven

- 9 Συμφωνίες
 - Ξεπερνά κατά πολύ τα μέχρι τότε όρια
 - Θέτει αξεπέραστα πρότυπα για σύγχρονους και μεταγενέστερους
 - Στη συμφωνία σε ρε ελάσσονα (9η) εισάγει το στοιχείο της ανθρώπινης φωνής (χορωδιακό φινάλε)

Beethoven, 9η συμφ., 2ο μέρος

Η Ουβερτούρα

- Μονομερές συμφωνικό κομμάτι σε μορφή σονάτας
- Συχνά με αργή εισαγωγή
- Εισάγει την όπερα, αλλά και θεατρικά έργα, μπαλέτα ή άλλα επίσημα γεγονότα
- Ενίοτε προγραμματικά στοιχεία

Πρόδρομος του συμφωνικού ποιήματος

Beethoven, Εισαγωγή «Κοριολανός»

Το Κοντσέρτο

- Επικράτηση του σόλο-κοντσέρτου
 - Δεξιοτεχνική τάση
- Κυρίως για πιάνο, δευτερευόντως για βιολί και ορχήστρα
- Τα άλλα όργανα ακολουθούν σε απόσταση

Mozart, Κοντσέρτο σε λα μείζονα, KV 488, 2ο μέρος

Τέλος Ενότητας

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στο πλαίσιο του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «**Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Πανεπιστήμιο Αθηνών**» έχει χρηματοδοτήσει μόνο την αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

Σημειώματα

Σημείωμα Ιστορικού Εκδόσεων Έργου

Το παρόν έργο αποτελεί την έκδοση 1.0

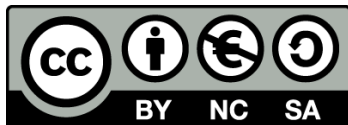
Σημείωμα Αναφοράς

Copyright Εθνικών και Καποδιστριακών Πανεπιστημίων Αθηνών, Νικόλαος Μαλιάρας, 2015. Νικόλαος Μαλιάρας. «Συνοπτική Ιστορία της Ευρωπαϊκής Μουσικής. Κλασική Περίοδος». Έκδοση: 1.0. Αθήνα 2015. Διαθέσιμο από τη δικτυακή διεύθυνση: <http://opencourses.uoa.gr/courses/MUSIC100/>

Σημείωμα Αδειοδότησης

Το παρόν υλικό διατίθεται με τους όρους της άδειας χρήσης Creative Commons Αναφορά, Μη Εμπορική Χρήση Παρόμοια Διανομή 4.0 [1] ή μεταγενέστερη, Διεθνής Έκδοση. Εξαιρούνται τα αυτοτελή έργα τρίτων π.χ. φωτογραφίες, διαγράμματα κ.λ.π., τα οποία εμπεριέχονται σε αυτό και τα οποία αναφέρονται μαζί με τους όρους χρήσης τους στο «Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων».

[1] <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/>

Ως **Μη Εμπορική** ορίζεται η χρήση:

- που δεν περιλαμβάνει άμεσο ή έμμεσο οικονομικό όφελος από την χρήση του έργου, για το διανομέα του έργου και αδειοδόχο
- που δεν περιλαμβάνει οικονομική συναλλαγή ως προϋπόθεση για τη χρήση ή πρόσβαση στο έργο
- που δεν προσπορίζει στο διανομέα του έργου και αδειοδόχο έμμεσο οικονομικό όφελος (π.χ. διαφημίσεις) από την προβολή του έργου σε διαδικτυακό τόπο

Ο δικαιούχος μπορεί να παρέχει στον αδειοδόχο ξεχωριστή άδεια να χρησιμοποιεί το έργο για εμπορική χρήση, εφόσον αυτό του ζητηθεί.

Διατήρηση Σημειωμάτων

Οποιαδήποτε αναπαραγωγή ή διασκευή του υλικού θα πρέπει να συμπεριλαμβάνει:

- το Σημείωμα Αναφοράς
- το Σημείωμα Αδειοδότησης
- τη δήλωση Διατήρησης Σημειωμάτων
- το Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων (εφόσον υπάρχει)

μαζί με τους συνοδευόμενους υπερσυνδέσμους.

